

**Резултати от наблюдението на националните ефирни програми БНТ1, БТВ,
Нова телевизия, Bulgaria On Air, Хоризонт и Дарик Радио България
относно отразяването на темата за извънредното положение в страната
във връзка с Covid-19 за периода от 13 март до 12 април 2020 г.**

През първия месец на извънредното положение в Република България (13 март – 12 април 2020 г.) СЕМ осъществи фокусиран мониторинг на новинарското и актуално-публицистично съдържание в програми БНТ1, БТВ, Нова телевизия, Bulgaria On Air, Хоризонт и Дарик Радио България. Наблюдаваното съдържание в посочените програми включва: БНТ1 – Сутрешен блок, Денят започва с Георги Любенов, По света и у нас (20:00); БТВ – Тази сутрин, Тази събота и неделя, bTV Новините (19:00); НОВА ТЕЛЕВИЗИЯ – Здравей, България!, „Събуди се!“, Новините на NOVA (19:00); BULGARIA ON AIR - България сутрин, Новините On AIR (18:30); ХОРИЗОНТ – Преди всички, Събота 150, Неделя 150, Централен бюлетин в 19 ч.; Дарик радио България – Дарик кафе, Седмицата, Новините в 18.ч.

На 13 март 2020 година правителството обяви намерението си да предложи на Народното събрание обявяването на извънредно положение в Република България с цел да ограничи разпространението на заразата от Covid-19. Това се случи два дни, след като на 11 март Световната здравна организация (СЗО) обяви пандемия заради Covid-19. От този момент медиите мобилизираха технически и човешки ресурси, за да се справят с предизвикателството, спазвайки най-добрите журналистически стандарти в своята работа. Включените в наблюдението доставчиците на медийни услуги (ДМУ) направиха незабавна промяна в програмните си схеми – преки включвания, видеовръзки, извънредни новинарски емисии. От първия ден на извънредната ситуация в страната за брифингите на правителството и Оперативния щаб от МС е осигурен жестомимичен превод, като целта е да се подмогнат телевизиите, които нямат такава практика. В началото на наблюдавания период БНТ излъчва съдържание с жестомимичен превод само в директните предавания на официални брифинги и в новините в 16 ч. От 20 март в БНТ1 има жестомимичен превод на централна емисия „По света и у нас“ в 20 часа, „Референдум“, както и на документалните филми по темата за коронавируса, излъчени след „По света и у нас“ в 20 часа. Новините на БТВ в 19 ч. за първи път се излъчват с жестомимичен превод от 13 март 2020 година. От 19 март 2020 г. НОВА ТЕЛЕВИЗИЯ за първи път излъчва с жестомимичен превод централните си новини в 19 часа. Извънредните предавания по темата в програмите БТВ и НОВА ТЕЛЕВИЗИЯ са с жестомимичен превод. Преди излъчването на извънредни новини или брифинг на Оперативния щаб, медиите информират зрителя с крол за предстоящото пряко включване. По време на новините и на извънредните студия на крол се изписва информация за ситуацията в държавата и общият брой на заразените. От 15 март в централната емисия новини на BULGARIA ON AIR има крол с новините от деня (така се излъчват и кратките новини по време на сутрешния блок).

Темата за коронавируса е основна в централните новини и в актуално-публицистичните предавания в програмите на всички наблюдавани медии. По време на извънредното положение логично следва проблематиката, свързана с COVID-19, да стане централна (водеща) в новинарските емисии и да заеме преобладаващ дял в коментарните рубрики на актуално-публицистичните предавания. Такива са добрите практики на всички авторитетни медии по света. Развитието и овладяването на всяка публична криза зависи от степента на целенасочена ефективност и от операционализирането на антикризисния мениджмънт. В този смисъл, ролята на традиционните медии, като медиатори на кризисните политики, става първостепенна. Доверието/недоверието към тях се променя в ситуация на катастрофи и се отразява върху управлението на последиците от катаклизмите.

В програмите за периода от 13.03.2020 до 12.04.2020 г. се наблюдава тотален превес на темата за пандемията. Тя е не само първа, акцент и водеща във всички новинарски емисии и актуално-публицистични предавания, но и почти единствена. Въпреки това, медиите запазват балансираност и спокойствие при разясняване и поднасяне наменящата се с часове информация. От 14 март всяка от наблюдаваните медии се включва в подкрепа на действията на Националния оперативен щаб и правителството с призив към зрителите и слушателите да останат въщи.

На 12 март 2020 г. Световната здравна организация (СЗО) публикува *Съображения, свързани с психичното здраве и психосоциалната подкрепа по време на епидемията от COVID-19*. Тези Съображения са разработени като послания, насочени към различни групи с цел подкрепа на психичното и психосоциалното благосъстояние по време на пандемията от COVID-19. Към цялото население е отправена следната препоръка: *„Сведете до минимум гледането, четенето или слушането на новини, които ви карат да се чувствате разтревожени или напрегнати; търсете информация само от достоверни източници и главно с цел да предприемете практически стъпки да се подготвите да защитите себе си и своите близки. Търсете актуална информация в определено време, веднъж или два пъти дневно. Внезапният и почти непрекъснат поток от новинарски репортажи за една епидемия може да притесни всеки човек. Търсете само факти, а не слухове и дезинформация.“* В тези Съображения на СЗО няма послания към медиите, а към потребителите на информацията и това не е случайно. Задължението на медиите в кризисни ситуации е да предоставят проверена, официална информация в цялата си програма, така че да удовлетворят обществения интерес. Отговорност на потребителите на информацията е как и в какъв обем да я ползват, както и как да предпазят децата от стреса.

Наблюдението регистрира в програмите БНТ1, БТВ, Нова телевизия, Bulgaria On Air, Хоризонт и Дарик Радио България голям обем извънредни директни предавания от заседания на Народното събрание, Министерски съвет, изявления на президента, на министри от кабинета, от брифингите на Националния кризисен щаб за борба с коронавируса, който представя актуална информация за заболялите и мерките срещу болестта и др. Мониторингът отчита за периода директни излъчвания на 34 редовни брифинги на Националния кризисен щаб за борба с коронавируса в 8 ч. и 17 ч., в рамките на сутрешните предавания и в извънредни емисии новини. За период от един месец се отчита разпространението на 28 извънредни директни предавания от МС, НС и Президентството. В някои от извънредните пресконференции на премиера и министрите от кабинета, участват и представители на щаба. Извънредните директни включвания са с продължителност от 15 до 180 минути, средно са около 60 минути. /Линк към брифингите от МС: <https://coronavirus.bg/bg/briefings?p=1>

Първите извънредни брифинги са оправдани от гледна точка на извънредното положение в страната и повишената чувствителност на населението, което има нужда от информация. След първата седмица от периода извънредните брифинги в Министерския съвет по същество не съдържат извънредно важна информация, която трябва да бъде предавана пряко и в пълен обем в програмите на националните ефирни радио- и телевизионни програми. Всичките шест наблюдавани медии излъчват пряко и в пълен обем (изключение прави Дарик радио, където прякото включване от тези събития приключва малко след изявлението на съответните институции) посочените събития.

В наблюдавания период са проведени и пряко предавани два среднощни брифинга. Първият е след късното заседание на Министерския съвет, когато е съобщено предложението за въвеждане на извънредно положение - около полунощ на 12 срещу 13 март 2020 г. Вторият е в 23 ч. на 1 април -

председателката на Народното събрание Цвета Караянчева на извънреден брифинг от Народното събрание съобщава, че депутатът Хасан Адемов е с положителна проба за коронавирус. От гледна точка на обществения интерес и запазването на спокойствието на населението, провеждането на извънредни брифинги в късните вечерни часове е оправдано при наличие на важна за живота на населението информация. Наблюдаваните медии отразяват всички организирани от институциите събития с преки предавания, което налага да прекъсват често програмите си. Това първоначално създава напрежение в аудиторията, което на по-късен етап се превръща в недоволство и предизвиква критика към медиите за създаване на безспокойство сред населението.

В началото на периода чрез официалните брифинги слушателите и зрителите са осведомявани за развитието на процесите (начало и ежедневна актуализация на данните/извънредно положение/проектозакон у нас; ескалация на ситуацията по света). С особена тежест е „информацията от първа ръка“ в обстойните интервюта с проф. Мутафчийски и с министрите. В полемичен тон, но без да нарушават етичните правила на доброто поведение, журналистите не спестяват на управляващите неудобните въпроси, интересуващи аудиторията. Темата за коронавируса се коментира в развитие, като се очертават различни гледни точки от специалисти (лекари, финансист, адвокат, преподаватели, представители на организации в туризма и международните превози), представители на министерства, депутати, евродепутат, кметове. Темата се коментира в здравен, в социален, в образователен, в икономически, в културен и в международен аспект с оглед на въздействието на проблема в различните сфери на живота.

Всяка от наблюдаваните програми изпълнява обществени функции по време на извънредното положение: информира навременно и достоверно обществото за ситуацията в страната и света; дава възможност на гражданите да се запознаят с официалните позиции и действия на държавните власти в борбата със заразата; предоставят възможност на представители на различни политически, социални, професионални и др. групи да изразят позиции по темата за COVID-19; излъчват редица специализирани информации и клипове за личната хигиена и поведение; запълват дефицит в обществото от културни събития чрез излъчването на редица документални и игрални филми, музикални форми и предавания; допринасят за поддържането на информираността в обществото в условия на извънредна ситуация; интегрират хората с комуникационни дефицити чрез увеличено количество съдържание, придружено от жестомимичен превод и течащи надписи (субтитри); индиректно реализират и психологическа подкрепа на населението, и особено на самотните изолирани хора, чрез присъствие в ежедневието им.

Целият обем информация след 13 март 2020 г. е посветен на пандемията от новия коронавирус, единични в емисите са „несвързани“ теми с COVID-19. В новините и актуално-публицистичните предавания на наблюдаваните програми информират гражданите за извънредната ситуация и предприетите мерки от държавата, като отразяват различни гледни точки – политически, социални, професионални, към темата за борбата с коронавируса у нас. В условия на извънредно положение в страната от първостепенно значение са официалните институционални източници на информация. В първите десет дни от този период, точно такива са ползваните източници почти изцяло в четирите ефирни национални телевизионни програми, както и в двете национални радиoproграми. Стремежът на медиите е да представят колкото може повече гледни точки, за да се покрият информационните очаквания на възможно най-широк кръг от зрители. Търси се полезна и достоверна информация чрез инструкции, мнения, съвети, мерки на експерти и специалисти в различните проявления на проблема. Прави впечатление умерения и балансиран тон на водещите, които търсят и поднасят информация чрез събеседниците си спокойно, без насаждане на страх и паника. Обявеното извънредно положение и

разрастването на заразата във вътрешен и международен план превърна информацията за коронавируса в доминиращо редакционно съдържание на програмата в наблюдаваните новинарски емисии и актуално-публицистични предавания.

През наблюдавания период в програмите на медиите има последователна информационно-разяснителна кампания, балансирана, без паника и напрежение информират обществото за ситуацията в страната и в света. Големият брой репортажи, директни включвания и видеовръзки прави зрителите на медиите свидетели на всички изяви на институциите – правителство, парламент, президент, оперативен щаб за мерките, които държавата предприема във всеки един момент от тази нова ситуация. Програмите на наблюдаваните медии са подчинени на оповестяването на мерките за сигурност и навременно информиране на населението за ситуацията в страната и в света. Предварително анонсирани, а след това и директно излъчвани са всички брифинги на отговорните институции по многобройните промени, които се извършват у нас в момента. Призивите на водещите и на техните събеседници в студиата (предимно експерти и здравни специалисти) е хората да останат спокойни, да не се презапасяват с храни и лекарства и да са самодисциплинани като не излизат от домовете си без основателна причина. Основна цел е успокояване на обществеността.

Фокусираното наблюдение не констатира нарушение на ЗРТ или етичните стандарти на журналистическа работа в програмите на ДМУ. Няма констатиран език на омразата при отразяването на живота в ромските общности и при включването на представители на китайската общност у нас или на българи от чужбина. „Чувствителни теми“ като проблемите с карантината в гетата, свободата на словото и включването на армията в борбата с коронавируса, размера на заплатите в различните сектори, се третират внимателно, с мярка, без подстрекаване към омраза между различни групи от населението, без расизъм или дискриминация, без всяване на паника и без излишна сензационност.

Наблюдението върху динамиката на редакционната политика през изминалия месец констатира, че обществените медии БНР и БНТ се стремят да осведомяват аудиторията подробно, конкретно, социално отговорно и обективно за събитията по време на пандемията от коронавирус. Обществените медии задоволяват необходимостта от социално значима информация по време на бедствие и изолация, когато навременната осведоменост може да се окаже животоспасяваща; избягват капаните на сензационността и дреботемията, предотвратяват паниката с разумно подбрани новини и рационално обосновани заключения, които не само не позволяват на застрашените системи да преминат отвъд прага на „конструктивната параноя“, а дори напротив – подпомагат ги да запазят своята способност за оздравителна реконструкция в тежки кризисни ситуации. Проблемното съдържание е незначително, въпреки нарастващото количество критични мнения и алтернативни позиции в развитието на кризата. Търсят се и положителни новини, тонът е умерен, не се създава излишна тревожност, не се насърчават изказвания, съдържащи реч на омразата, расизъм и/или дискриминация, не се излъчва съдържание, което може да се окаже вредно за психиката на децата съгласно чл. 17 от ЗРТ и Критериите.

Общественият доставчик на медийни услуги БНТ от 17 март 2020 г. осигурява образователна програма за учениците, съвместно с МОН в инициативата „С БНТ НА УЧИЛИЩЕ“, в програмите БНТ2 и БНТ4. Излъчваното съдържание представлява телевизионни уроци по различни предмети от учебните програми на учениците, за които е въведено дистанционно обучение предвид извънредното положение в страната. Тази инициатива се реализира за първи път от обществената телевизия, но показва в кризисен момент организационните възможности на медията да мобилизира ресурси и да помага на семействата и училището в образователния процес на децата. БНТ използва новите информационни

технологии чрез създаването на безплатно мобилно приложение за новини и специална рубрика в сайта си по темата за COVID-19. Създадена е и вайбър група за ученици, които следят учебната програма в БНТ2 и БНТ4.

Мониторингът установи, че са спазени изискванията за плурализъм на гледните точки в информационната политика на обществените медии БНР и БНТ (чл. 6, ал. 3, т. 6 от ЗРТ) - отразяват различните идеи и убеждения в обществото чрез плурализъм на гледните точки във всяко от новинарските и актуално-публицистичните предавания с политическа и икономическа тематика. БНР и БНТ изпълняват и задължението си, съгласно чл. 6, ал. 3, т. 8 от ЗРТ – да предоставят на гражданите възможност да се запознаят с официалната позиция на държавата по важни въпроси на обществения живот.

Медиите имат склонност да преекспонират негативните новини в кризисни ситуации, специално в актуално-публицистичните и новинарските си предавания, но наблюдението отчете спазване на професионалните стандарти и балансираност в отразяването на извънредното положение в страната. Както видяхме от препоръките на СЗО за запазване на психичното здраве, хората са насърчавани да ограничават ползването на медийна информация и да използват достоверни източници. В същото време, обаче, средствата за масова информация не са насърчавани да намаляват обема на достоверните „кризисно свързани новини“ (които няма как да не бъдат тревожни в съществуващата ситуация). Това би противоречало не само на независимостта на редакционната политика, но би лишило обществото (и в частност някои отдалечени или специфични общности) от една човешка потребност - правото да получават достоверна и актуална информация за случващото се, както и инструкции за оцеляване в ситуация на криза и изолация.

Наблюдението установи, че при осъществяване на своята дейност ДМУ, които създават програмите БНТ1, БТВ, Нова телевизия, Bulgaria On Air, Хоризонт и Дарик Радио България спазват принципите на чл. 10 от ЗРТ - гарантиране на правото на свободно изразяване на мнение; гарантиране на правото на информация; запазване на тайната на източника на информация; защита на личната неприкосновеност на гражданите; недопускане на предавания, внушаващи нетърпимост между гражданите; недопускане на предавания, които противоречат на добрите нрави, особено ако подбуждат към ненавист въз основа на расов, полов, религиозен или национален признак.